

Kiss Anita, Pallay Katalin

Identitás és nyelvhasználat a határ két oldalán

Kárpátaljai és magyarországi hallgatók összehasonlító elemzése

1. Bevezetés

Az identitás egy sokrétű fogalom, amelyet számos szociális, kulturális és pszichológiai tényező befolyásol. Az egyéni identitás azt a belső élményt jelenti, amely meghatározza az egyén önazonosságát és helyét a világban. Ez magában foglalja azokat az értékeket, hiedelmeket, érzéseket, amelyek összekapcsolják az embereket és a közösségeket. A társadalmi folyamatok, a különböző élethelyzetek, körülmények, közösségek hatására az emberek identitása is alakulhat, változhat.

A nyelv és az identitás szorosan összekapcsolódik egymással. Számos kutatás bizonyítja, hogy a nyelv egyik fontos funkciója az identitás jelzése (vö. Kiss, 1996; Sándor, 1999; Csernicskó, 2008). A nyelv tehát nem csupán kommunikációs eszköz, hanem nyelvhasználatunk által erőteljesen jelzi, hogy hová tartozunk, milyen közösségek tagjai vagyunk.

Tanulmányunkban az identitás és a nyelvhasználat összefüggéseit vizsgáljuk meg egy összehasonlító vizsgálat során. A kutatás célja annak kiderítése, hogy megfigyelhetők-e különbségek és hasonlóságok a magyarországi és kárpátaljai magyar tannyelvű felsőoktatásban tanuló hallgatók identitásának bizonyos aspektusában, amely magában foglalja a nemzeti, vallási és nyelvi identitást.

A kárpátaljai magyarok és a magyarországiak identitása különbségeket mutathat. A kárpátaljai magyarok számára az identitás erőteljesen kapcsolódik a kisebbségi lét és a szülőföldhöz való kötődés érzéséhez, míg a magyarországiak identitása inkább a szélesebb kulturális közegből és a modern európai életstílusból alakul ki, kevésbé érintve a kisebbségi lét specifikus kérdéseit. Továbbá mindkét közösség önazonosságát befolyásolják a helyi társadalmi, politikai és gazdasági tényezők, amelyek sajátos módon járulnak hozzá az egyéni és közösségi identitás alakulásához.

Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica 2025/3: 34–62.

A kutatás aktualitását az adja, hogy olyan csoportokat vizsgál, amelyek tagjai földrajzilag közel élnek egymáshoz, de különböző országokban és eltérő társadalmi kontextusban.

2. Az identitástudat meghatározása. Identitástípusok

Az identitás önazonosságtudatot, hovatartozástudatot jelent, amely a társas érintkezések során alakul ki, és összekapcsolódik az érzelmi, erkölcsi, kognitív fejlődéssel (Murányi, 2005, 101. o.; Kiss, 2017, 806. o.). Nemcsak az egyén önmeghatározásában játszik fontos szerepet, hanem az egyén és a közösség kapcsolatában is (Szabó T., 2011, 236. o.). Az egyéni identitás a szocializáció során alakul ki, majd a társas interakciók hatására folyamatosan változik. A kollektív, azaz a társas identitástudatot a csoport fejlődése és tudása alakítja. A csoport tagjainak alkalmazkodnia kell a közösség szabályaihoz és normáihoz (Örkény, 2012, 7. o.). Az identitásnak több típusa különböztethető meg, amelyek közül a legfontosabb a személyes és a közösségi identitás. A közösséginek a legismertebb formája a nemzeti identitás, de emellett számos más típus is létezik, például: nyelvi, vallási (hívó, ateista), felekezeti, nemi, generációs, világnézeti, politikai, pozitív, negatív, átmeneti, stabil, instabil, elvesztett, újra felfedezett, visszaszerzett, agresszív, védekező, önigazoló, közömbös, helyi, regionális, államhoz kötődő, uniós, globális (Kiss, 2017, 806. o.).

Vignoles (2017, 4–9. o.) szerint az identitás nem választható szét tisztán személyes és társadalmi dimenzióra, mivel az önmeghatározás és a csoporthoz való tartozás kölcsönösen kiegészítik egymást. Az identitás tartalma és az azt meghatározó folyamatok egyszerre gyökereznek egyéni élményekben és társas kontextusokban. A szerző szerint az identitás megértéséhez szükséges integrálni a különböző pszichológiai és kulturális megközelítéseket, mivel a személyes és társadalmi szintek szorosan összefonódnak a fejlődés, a kulturális normák és a társas elvárások hatására. Az identitás rugalmas, dinamikus szerkezet, amelyben az egyéni választások, a társas elismerés és a kulturális keretek folyamatos kölcsönhatásban állnak, ezért a személyes és kollektív identitás nem különálló kategóriák, hanem egymást átható folyamatok.

Az identitástudatnak a nemzeti identitás egy nagyon fontos részét képezi. Azt jelenti, hogy az egyén azonosul egy adott nemzettel, annak hagyományaival és értékeivel, valamint azon nemzet tagjának érzi és vallja magát (Murányi, 2005, 102. o.). A nemzeti identitás magában foglalja a történelmi, nyelvi és kulturális identitást, amely meghatározott térbeli és időbeli keretek között valósul meg. Nem velünk születik, hanem egy olyan bennünk formálódó folyamat, amely a szocializáció és más tényezők által alakul ki. Ez egy többösszetevős folyamat, amely befolyásolhatja a jelenre és a jövőre vonatkozó döntéseket, érzéseket, véleményeket, például az oktatás nyelvének a megválasztását, a lakóhely kiválasztását, a nemzetiséggel kapcsolatos

egyéni és közösségi tapasztalatokat (Lampl, 2009, 44–46. o.). A nemzeti identitásnak fontos része a nemzeti csoporthoz való tartozás, és az adott közösséghez való pozitív hozzáállás (Veres, 2017, 391. o.).

Miközben a nemzeti identitás nagyon fontos szerepet játszik a közösségi összetartozásban, érdemes kiemelni két másik, szorosan összefonódó identitásformát: a nyelvi és a vallási identitást. Ezek az identitásformák nem csupán az egyéni önmeghatározásban, hanem a közösségi összetartozásban is jelentős szerepet játszanak. A nyelv az egyéni és csoportos kommunikáció elsődleges eszköze, ugyanakkor a kulturális és vallási értékek hordozója is lehet. A nyelvi és vallási identitás összefonódása komplex és dinamikus jelenség, amely számos társadalmi, kulturális és vallási tényezőtől függ. A nyelv és vallás kölcsönösen befolyásolják egymást, és mindkettő kulcsszerepet játszik az identitás kialakulásában. A vallási gyakorlatok, például az istentiszteletek nyelve, erőteljesen formálják a vallási identitást, míg a nyelvhasználat is meghatározza, hogy egy közösség hogyan éli meg vallási hovatartozását (Souza, 2016, 1–2. o.). Jaspal-Coyle (2010, 17–36. o.) brit származású dél-ázsiai fiatalok vallási és nyelvi identitását vizsgálták, és megállapították, hogy a vallási közösségekben használt nyelv, például az arab, nemcsak vallási, hanem etnikai identitásformáló szerepet is betölt. A nyelv és vallás közötti összefonódás segíthet a vallási közösségekhez való tartozás érzésének megerősítésében, ugyanakkor kihívásokat is jelenthet, ha a vallási nyelv nem egyezik a mindennapi kommunikáció nyelvével.

A kisebbségi nyelvek megőrzésében is fontos szerepet játszik a vallás, mivel a vallási közösségek gyakran fenntartják és továbbítják a nyelvet generációról generációra. A vallásos közösségekben a nyelvhasználat szorosan összefonódik az identitás megőrzésével, és a vallási intézmények gyakran az anyanyelv használatának megőrzését szolgálják. A kisebbségi magyar közösségekben a templomi szertartások és vallási események hagyományosan magyar nyelven zajlanak, ami hozzájárul a nyelv megőrzéséhez és átadásához (Gal, 1991, 66–76. o.; Bartha, 1999, 147. o.; Csernicskó, 2010, 101–103. o.).

Ezek az összefüggések rávilágítanak arra, hogy a nemzeti, nyelvi és vallási identitás mennyire szorosan kapcsolódik egymáshoz. A következő részben részletesebben megvizsgáljuk, hogyan jelennek meg ezek a tényezők a gyakorlatban, bemutatva a Magyarországon és Kárpátalján végzett identitáskutatások legfontosabb eredményeit. E kutatások mélyebb betekintést engednek a hazai és a külhoni magyarság identitásának sokszínűségébe.

3. Identitáskutatások Magyarországon és Kárpátalján

A nemzeti és nyelvi identitás kutatása a magyar társadalom- és nyelvtudományok kiemelt területe, különösen a Kárpát-medencei régióban, ahol a történelmi, politikai és

társadalmi változások mélyrehatóan formálják a kollektív és egyéni identitást. Az identitás fogalmának megközelítése során a kutatók gyakran támaszkodnak a szociálpszichológiai és szociolingvisztikai elméletekre (vö. Tajfel–Turner, 1979; Giles–Johnson, 1987). A kutatások fókuszában a nemzeti és nyelvi identitás kölcsönhatása, a kisebbségi lét tapasztalata és a nyelvmegőrzés stratégiái állnak. Magyarországon az identitáskutatások elsősorban a nemzeti identitás belső szerkezetére, a nemzeti identitástudat összetevőire és a nemzeti hovatartozás alakulására összpontosítanak (vö. Csepeli, 1993, 2002; Örkény, 2012; Simonovits, 2014). Kárpátalján ezzel szemben a kutatások a helyi, regionális és nemzeti identitás rétegződésére, a nyelvi jogok és a nyelvmegőrzés kihívásaira, valamint az identitás kapcsolatára fókuszálnak (vö. Csernicskó–Soós, 2002; Orosz–Molnár, 2007; Hires–László, 2010).

A magyarországiak nemzeti identitástudatát feltáró vizsgálatok eredményei szerint a három legfontosabb kritériuma a magyar identitásnak az az, hogy az egyén magyar anyanyelvű és magyar állampolgár legyen, valamint magyarnak vallja magát (Csepeli, 1984, 47. o.). Romsics rávilágít arra, hogy különbséget kell tenni az államnemzeti és a kultúrnemzeti felfogás között. Az államnemzeti felfogás központi kritériuma az adott, meghatározott területtel rendelkező államhoz való tartozás. Ezzel szemben a kultúrnemzeti koncepció a közös nyelvel, kultúrával és származási mítosszal való azonosulásra épül, s nem feltételezi az önálló államiság meglétét (vö. Romsics, 2004). Más kutatások arra világítottak rá, hogy a magyarság meghatározásakor a megkérdoztetek nagyobb része a nyelvhasználatot és az öndefiníálást tartotta fontosnak, ezen kívül még a lakóhelyi, nemzeti és európai kötődést (Simonovits, 2014, 406. o.; Veres–Ruff, 2018, 394. o.). Arra is fény derült, hogy a magyarok erős nemzeti identitással és büszkeségérzéssel rendelkeznek, magyarnak vallják magukat, és szeretik is a magyar nyelvet (vö. Örkény, 2012; Székely, 2014, 141–142. o.). Ezen kutatások alapján észrevehető, hogy a nyelv, a nyelvtudás és a nyelvhasználat fontos szerepet játszik abban, hogy valaki magyarként azonosítsa magát. Ez a tendencia figyelhető meg a Kárpátalján végzett kutatásokban is, amelyek arra világítottak rá, hogy a kárpátaljai magyarok identitásának szintén fontos tényezője a nyelv, amely nemcsak a magyar nyelvtudást foglalja magában, hanem azt is, hogy a kárpátaljai magyarok a magyar nyelv mellett, annak változatait is használják identitásjelölésre (Csernicskó, 2008, 159. o.). Ezen kívül a kárpátaljai magyarok fontosnak tartják még a magyar kultúra és történelem ismeretét, a hagyományok tiszteletét és a magyarság felvállalását (Ferencz–Séra, 2013, 111–136. o.).

Az egész Kárpát-medencére kiterjedő felmérés során megvizsgálták a határon túli és a magyarországi magyarok nemzeti identitását. A felmérés eredményeképpen kiderült, hogy a Kárpátalján élő magyarok elsősorban kárpátaljai magyarként azonosítják magukat, ezt követte a jelző nélküli magyar, majd az ukrainai magyar és a magyar anyanyelvű ukrán állampolgár megnevezés. Ez arra utal, hogy bár a

kárpátaljai magyarok többsége a magyar nemzethez tartozónak vallja magát, mégis elhatárolják magukat mind a magyarországi magyaroktól, mind az ukránoktól, tehát nemcsak magyarnak, hanem kárpátaljai magyarnak tartják magukat, és ez erős lokális identitást jelez (Orosz–Molnár, 2007, 189. o.). A magyarországi válaszadók pedig elsősorban magyarként, majd magyarországiaként, valamint magyar állampolgárként határozták meg magukat (Papp Z., 2007, 250. o.).

Mindkét régióban a nyelv és a helyi kötődés központi szerepet játszik az identitás alakulásában, ami lehetővé teszi a két csoport nyelvi identitásának összehasonlítását.

A magyarországi és kárpátaljai magyarok nyelvi identitását vizsgáló kutatások szerint mindkét csoport pozitívan értékeli a saját közössége nyelvét, nyelvhasználatát. Több kárpátaljai kutatás is igazolta, hogy az ott élő magyarok a kárpátaljai magyar nyelvváltozatokat ítélte a legszebbnek (vö. Csernicskó, 1998, 291. o.; Karmacsi, 2009, 415–422. o.; Dudics Lakatos–Gazdag, 2023, 39–40. o.), továbbá az is kiderült, hogy nem vélekednek negatívan a nyelvjárási jelenségekről sem (vö. T. Károlyi, 2002, 329–333. o.; Dudics Lakatos, 2019; Dudics Lakatos, 2021). A magyarországi vizsgálatok szerint a megkérdezettek szeretik a magyar nyelvet, ugyanakkor a nyelv különböző változatainak megítélése már változatosabb képet mutat, valamint összefügg az iskolai végzettséggel és a lakóhelyi környezettel. A felmérések alapján a fővárosi beszélők és a magasabb végzettségűek kevésbé elfogadók a nyelvjárási jelenségekkel szemben, mint a vidéki városokban élők. Az egyetemi hallgatók körében végzett vizsgálatok is megerősítik, hogy a budapesti hallgatók többsége kevésbé elfogadó a nyelvjárási jelenségekkel, míg a vidéki városokban tanuló hallgatók nyitottabbak a magyar nyelv különböző változataira (vö. Sándor–Langman–Pléh, 1998, 29–40. o.; Kontra, 2003, 577–594. o.; Kiss, 2009, 3. o.; Zimányi, 2015, 234–237. o.; Kiss, 2025, 85–90. o.).

A globális folyamatok hatására az identitás kérdése minden eddiginél fontosabbá és időszerűbbé vált, ugyanis megnőtt a társadalmi mobilitás, ami magában foglalja külföldre irányuló (Bokányi et al., 2018, 161–162. o.) és az országokon belüli és a faluról városba történő népességmozgást, valamint az ingázást is, akár megélhetési, akár tanulmányi okokból kifolyólag. Továbbá a kisebbségek gyors ütemben történő asszimilációja sok esetben identitásváltást eredményezhet, és ez nagyon sok magyar anyanyelvűt érint (Kiss, 2017, 805–806. o.). Ennek fényében célul tűztük ki, hogy megvizsgáljuk a kárpátaljai és a magyarországi magyar felsőoktatásban tanuló hallgatók identitástudatát, különös figyelmet fordítva a nemzeti, nyelvi és vallási tényezőkre.

4. A kutatás módszertani háttere

Kutatásunk célcsoportját a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és a Nyíregyházi Egyetem alapképzésben részt vevő pedagógushallgatói képezték (N=108). A Nyíregyházi Egyetem hallgatói körében már végeztek hasonló jellegű vizsgálatot, amely elsősorban a nyelvi attitűdök vizsgálatára irányult (vö. Kiss-Somfalvi, 2024; Kiss, 2025). Az itt bemutatott kutatásban a vizsgálat bővült kárpátaljai magyar hallgatók bevonásával, és a témakör is szélesedett: a nyelvi attitűd mellett az identitástudat kérdésköre is vizsgálat tárgyát képezi. A két intézmény földrajzi közelsége és kulturális kapcsolatai révén szoros kapcsolatban áll egymással. A megkérdezettek körében a hallgatók fele (54 fő) a Nyíregyházi Egyetemről, a másik fele (54 fő) a Rákóczi-főiskoláról került ki, ami kiegyensúlyozott mintát biztosított a két intézmény közötti összehasonlításhoz. A hallgatói összetétel tekintetében a Rákóczi-főiskola döntően magyar anyanyelvű diákokat képez. A Nyíregyházi Egyetem hallgatóinak döntő többsége Magyarországon élő magyar, de előfordulnak külföldi hallgatók is. Mindkét intézmény hasonló képzési struktúrával rendelkezik, különösen a pedagógiai és társadalomtudományi szakok terén, ami biztosítja a hallgatói populációk összevethetőségét. Emellett a két egyetem közötti korábbi együttműködések, valamint a különböző oktatási rendszerekből adódó intézményi és hallgatói tapasztalatok összehasonlítása is indokoltá teszi a vizsgálatot, különös tekintettel a magyar nyelvű oktatás helyzetére és az eltérő intézményi kultúrákra. A kutatásban részt vevő hallgatók kiválasztása rétegzett mintavétellel történt, vagyis előre meghatározott csoportok (pl. intézmény vagy szak szerint) alapján válogattuk be őket. A mintavétel nem véletlenszerű volt, hanem tudatosan úgy alakítottuk ki, hogy mindkét intézményből arányosan képviselve legyenek a hallgatók. A kutatási eszköz a kérdőív volt. A kérdőív saját fejlesztésű, de helyenként adaptált kérdéseket is tartalmazott. A nyitott és zárt kérdéseket tartalmazó kérdőívvel az identitás és a nyelvhasználat hasonlóságait és különbségeit vizsgáltuk Kárpátalja és Észak-Kelet-Magyarország területén. Ennek mentén a kérdőívben a hallgatók szocio-demográfiai hátterére, nyelvhasználatára és nyelvjárási attitűdjeire, nemzeti identitására és vallásosságára irányuló kérdéseket tettünk fel. Az adatfelvétel 2024 őszén zajlott, személyesen és online kitöltött, anonim kérdőívek formájában. A kérdőívek kitöltéséhez Google Forms platformot használtunk az adatvédelmi előírások betartásával. Kutatásunk során megvizsgáltuk a kárpátaljai és a magyarországi felsőoktatásban részt vevő hallgatók nemzetiségi hovatartozását és identitását. Ezen kívül a kárpátaljai és a Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében használatos nyelvjárási példák alapján feltártuk a nyelvjárási beszéddel és a tudatos nyelvhasználattal kapcsolatos attitűdöket.

Szakirodalmi forrásokra és korábbi kutatási eredményekre támaszkodva az alábbi hipotéziseket fogalmaztuk meg:

H1: A kárpátaljai magyarok nyelvhasználatával kapcsolatos kutatások rámutattak, hogy az ott élő magyarok számára a nyelvhasználat identitáskifejező funkciója fontosabb szerephez jut, mint a magyarországi magyaroknál, mivel ők a magyar nyelv mellett, annak változatait is használják identitásjelölésre (vö. Csernicskó, 2008). Ebből kiindulva feltételeztük, hogy a kárpátaljai magyar adatközlők pozitívabban ítélik meg a nyelvjárási beszédet a magyarországiaknál.

H2: A korábbi kutatások (vö. Orosz-Molnár, 2007; Papp Z., 2007) alapján a kárpátaljai magyarok önazonosságának legfőbb jellemzője az erős lokális identitástudat, míg a magyarországiaknál ez kevésbé fontos. Feltételezésünk szerint az itt vizsgált hallgatóknál is megfigyelhető lesz, hogy a két csoport adatközlői különbözőképpen definiálják a nemzeti identitásukat, és eltérően értékelik azt, hogy mi alapján tekinthető valaki magyarnak.

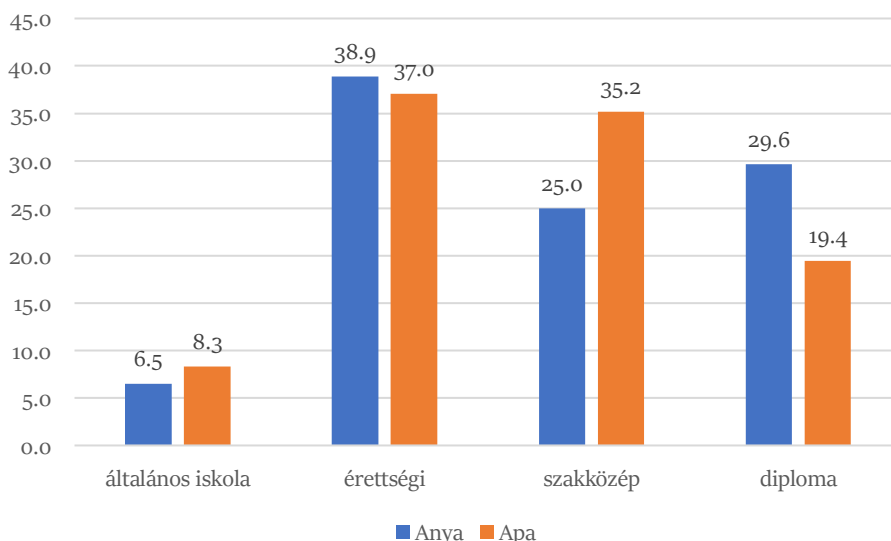
H3: A magyar nyelv kisebbségi helyzetben való fennmaradásában nagyon fontos szerepet kapnak azok a helyzetek, ahol a magyar nyelv használható. A kárpátaljai magyarok esetében ilyen például az egyház mint nyelvhasználati színtér (Gal, 1991; Beregszászi-Csernicskó, 2010, 43. o.). Ebből kiindulva feltételezzük, hogy a vallás a kárpátaljai magyar hallgatók identitásában fontosabb szerepet kap, mint a magyarországiaknál.

A kutatás során kapott adatokat SPSS 22 program segítségével elemeztük. Az elemzések során leíró statisztikákat, (százalékos megoszlások, átlagok, szórások), illetve kétváltozós elemzéseket (chi-négyzet próba, variancianálízis) alkalmaztunk.

5. Szociodemográfiai tényezők

A két csoport adatközlői 18–22 évesek. A megkérdezett hallgatók döntő többsége (73,1%) nő, ami részben bizonyítja, hogy a pedagógusképzés területén általános tendenciaként figyelhető meg a képzés erőteljes elnőiesedése. A megkérdezett hallgatók szüleinek iskolai végzettségét tekintve megállapíthatjuk, hogy mindkét szülő esetében a leggyakoribb legmagasabb iskolai végzettség az érettségi. Az anyák esetében a második leggyakoribb iskolai végzettségi a diploma (29,6%), míg az apák esetében ez a szakközépiskola (35,2%). A diplomások aránya az anyák körében magasabb (29,6%), mint az apák esetében (19,4%). Általános iskolai végzettséggel mindkét csoport kisebb hányada rendelkezik.

1. ábra. A megkérdezett hallgatók szüleinek iskolai végzettsége (%; N=108)

Forrás: Saját szerkesztés

Az eredmények rámutatnak, hogy a Nyíregyházi Egyetem (NyE) hallgatóinak édesapja körében szignifikánsan magasabb a diplomások aránya (29,6%), míg a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (II. RF KMF) hallgatóinak édesapja esetében ez az arány csupán 9,3%. Ezzel szemben a kárpátaljai apáknál felülreprezentált (Adj.Resid.=2,4) a szakközépiskolai végzettséggel rendelkezők aránya. Ennek hátterében feltehetően az áll, hogy a kárpátaljai magyar kisebbségnek a rendszerváltás előtti években kevesebb lehetőségük volt bejutni a felsőoktatásba. A szakképzés és a technikumok elérhetőbb lehetőségnek bizonyultak Kárpátalján.

1. táblázat. Az apa iskolai végzettsége és a két ország hallgatóinak összehasonlítása (%; N=347)

		NyE	II. RF KMF	Chi-négyzet	Sig
Apa iskolai végzettsége	Általános iskola	3,7	13,0	13,229	0,004
	Érettségi	42,6	31,5		
	Szakközépiskola	24,1	<u>46,3</u>		
	Diploma	<u>29,6</u>	9,3		

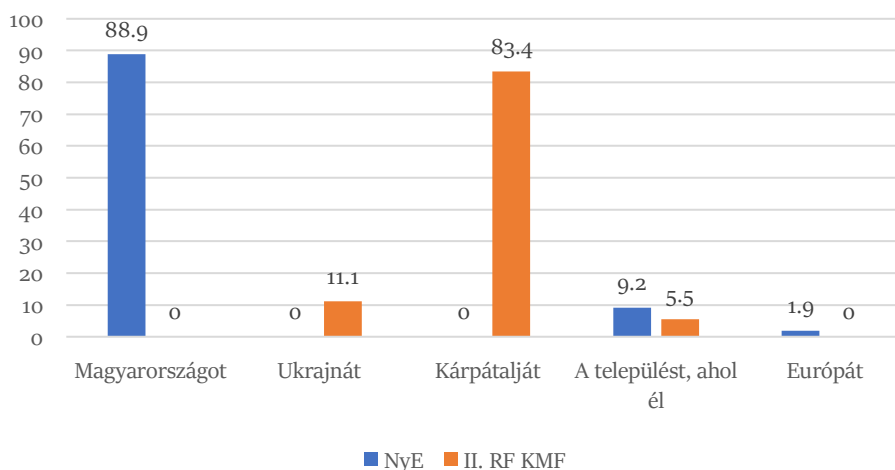
*Az aláhúzva szereplő értékeknél az adjusted residuals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

Forrás: Saját szerkesztés

6. A vizsgált hallgatók nemzeti identitása

Kutatásunk során megvizsgáltuk a hallgatók közösségi hovatartozását önbevallás alapján. Ezzel kapcsolatban feltérképeztük, hogy a hallgatók mit tekintenek hazájuknak és melyik nemzetiséghez sorolják magukat. A Nyíregyházi Egyetem hallgatóinak döntő többsége, 88,9% Magyarországot tekinti hazájának, 9,2% a települést, ahol él, 1,9% pedig Európát jelölte meg. A II. RF KMF hallgatóinak legnagyobb része, 83,4% Kárpátalját tekinti hazájának, 11,1% Ukrainát, 5,5% pedig a települést, ahol él. A kapott adatok rávilágítanak, hogy a Magyarországon élő hallgatók identitása erősen Magyarországhoz kötődik, míg a II. RF KMF hallgatói esetében leginkább a regionális identitás dominál (83,4%). Ezen kívül 11,1% Ukrainát, 5,5% pedig a települést jelölte hazájaként, ahol él. A kárpátaljai magyarok erős regionális identitását több korábbi kutatás is igazolja (vö. Csernicskó–Soós, 2002; Orosz–Molnár, 2007; Hires–László, 2010).

2. ábra. Mit tekintenek hazájuknak a vizsgált hallgatók (%; N=109)

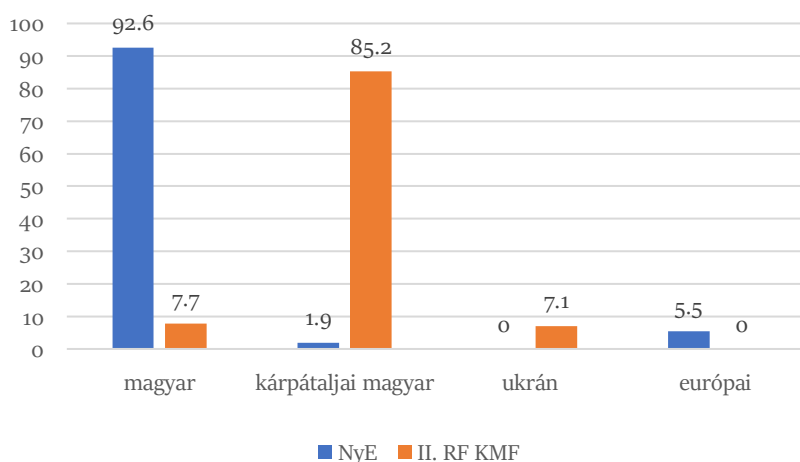

Forrás: Saját szerkesztés

Elemzésünk kiterjedt a hallgatók nemzetiségi önazonosságának feltárására is. A Nyíregyházi Egyetem hallgatóinak 92,6%-a magyarnak vallotta magát, 5,5 európaiként, 1,9% pedig kárpátaljai magyarnak, ami arra utal, hogy kárpátaljai származású hallgatók is voltak a mintában. Hasonlóan a fenti eredményekhez a II. RF KMF hallgatói körében itt is a regionális identitás dominál, ugyanis 85,2%-uk kárpátaljai magyarként definiálta magát, 7,7% magyarnak, 7,1% pedig ukrán nemzetiségűnek vallotta magát. Ebben a mintában európai önmeghatározás nem fordult elő, ami arra utal, hogy a Magyarországon élőkre jobban jellemző az

európai identitástudat. Az arányok jelentős mértékben összhangban állnak a Kárpát-panel, a Mozaik és a GeneZs2015 kutatásokban tapasztalt eredményekkel és Pallay (2024) kárpátaljai mobilis hallgatókat vizsgáló kutatásaival.

3. ábra. A vizsgált hallgatók nemzeti identitása intézményenként (%; N=109)

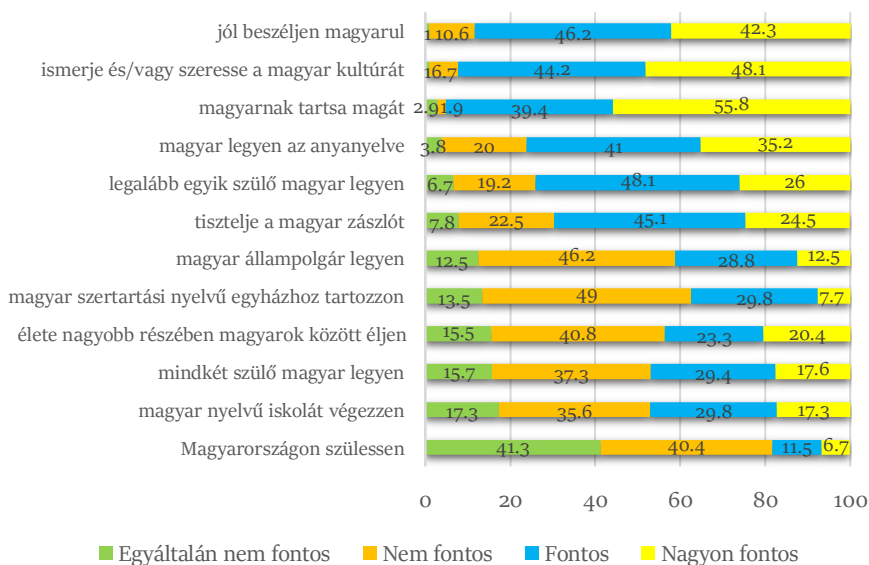

Forrás: Saját szerkesztés

Kutatásunk során identitáskritériumokat soroltunk fel a hallgatóknak, melyeket számukra fontossági sorrendbe rangsoroltak. A kritériumok fontosságát vizsgálva elmondhatjuk, hogy a hallgatók leginkább a kulturális kötődést tartják meghatározónak az identitás szempontjából. A *jól beszéljen magyarul* kritériumot a megkérdezettek 42,3%-a nagyon fontosnak, 46,2% pedig fontosnak tartotta, s csupán egy százalék tartja úgy, hogy ez egyáltalán nem fontos. Hasonló eredmények tapasztalhatók az *ismerje és/vagy szeresse a magyar kultúrát* (48,1% szerint nagyon fontos, 39,4% szerint pedig fontos) és a *magyarnak tartsa magát* tényezők esetében (55,8% nagyon fontos, 39,4% fontos). Hasonló tendenciát figyelhetünk meg a Kárpát-medence más határon túli magyar közösségeiben is, ahol szintén kiemelt jelentőséggel bír, hogy az egyén magyarnak tartsa magát (vö. Veres-Ruff, 2018; Vančo-Kozmács, 2023, Oros Bugár-Ildikó Vančo, 2024).

Ezzel szemben a születési hely és a magyar állampolgárság meglétét kevésbé tartották meghatározónak. Azt, hogy az egyén *Magyarországon szülessen* a hallgatók 41,3%-a egyáltalán nem, 40,4%-a pedig nem tartja fontosnak, csupán 6,7% tartja nagyon fontosnak. A magyar állampolgárság megléte 15,5% számára nagyon fontos, de 12,5% egyáltalán nem tartja fontosnak. A vallási kötődés és a magyar zászló tisztelete közepesen fontos a megkérdezettek száma. Az eloszlásokat az alábbi ábra szemlélteti.

4. ábra. Identitáskritériumok megítélése a vizsgált hallgatók körében
(%; N=109)

Forrás: Saját szerkesztés

Megvizsgáltuk, hogy tapasztalhatunk-e különbségeket a két intézmény hallgatóinak megítélésében az indentitáskritériumokat tekintve. Öt esetben tapasztaltunk szignifikáns különbséget. A Nyíregyházi Egyetem hallgatói átlag feletti mértékben vélik úgy, hogy ahhoz, hogy valaki magyarnak számítson, kiemelten fontos az, hogy az illető magyar állampolgár legyen, Magyarországon szülessen és magyarok között éljen. Ezzel szemben a II. RF KMF hallgatói ehhez az állításhoz a magyar egyházhoz való tartozást és a magyar kultúra szeretetét és ismeretét tartják átlag feletti mértékben fontosnak. Az eredmények rámutatnak, hogy a magyarországi hallgatók nemzeti identitásában az államnemzeti, a kárpátaljai magyar hallgatókéban pedig a kultúrnemzeti nemzetfelfogás dominál. A kapott eredmények alapján beigazolódik második hipotézisünk, melyben azt feltételeztük, hogy a két intézmény adatközlői különbözőképpen definiálják a nemzeti identitásukat, és eltérően értékeli azt, hogy mi alapján tekinthető valaki magyarnak.

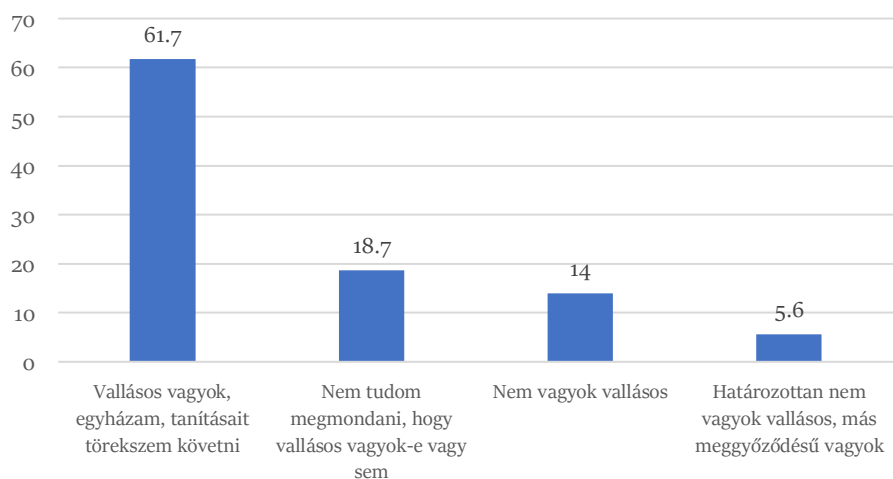
2. táblázat. Az identitáskritériumok különbségei intézményenként

	NyE	II. RF KMF	Átlag	F	Sig	N
magyar állampolgár legyen	2,71	2,11	2,41	13,864	0,000	104
ismerje és szeresse a magyar kultúrát	3,19	3,59	3,39	10,654	0,001	104
magyar egyházhoz tartozzon	2,07	2,55	2,31	11,013	0,002	104
Magyarországon szülessen	2,23	1,44	1,83	25,737	0,000	104
magyarok között éljen	2,90	2,05	2,48	6,683	0,011	103

Forrás: Saját szerkesztés

Mivel a kutatások rávilágítanak (vö. Gereben, 1999; Beregszászi–Csernicskó, 2010; Pallay, 2024), hogy a kisebbségi létben kiemelten fontos szerepet a kap a vallásosság, rákérdeztünk, hogy az általunk vizsgált hallgatók mennyire gyakorolják vallásukat és tapasztalható-e a különbség e téren a két intézmény hallgatói között. A válaszadók több mint fele, 61,7% vallásosnak tartja magát és igyekszik egyháza tanítását követve élni. 18,7% bizonytalan abban, hogy vallásos-e és 14% arról vallott, hogy nem vallásos. 5,6% határozottan elutasítja a vallást, más meggyőződést követnek.

5. ábra. A vizsgált hallgatók vallásossága (%; N=109)

Forrás: Saját szerkesztés

Összevetve a két intézmény hallgatóit, egyértelműen kirajzolódik, hogy a kárpátaljai hallgatók lényegesebben vallásosabbak, ezt az eredményt egy korábbi kutatás is igazolta (Veres-Ruff, 2018, 398–399. o.). A II. RF KMF hallgatóinak döntő többsége, 84,9% vallott arról, hogy vallásos és egyháza tanításai szerint igyekszik élni. A kárpátaljai hallgatók közül 9,4% nem tudta megítélni, hogy vallásos-e, mindössze 5,7% jelölte, hogy nem vallásos, s közülük egyetlen hallgató sem jelölte a *határozottan nem vagyok vallásos* válaszlehetőséget. Ezzel szemben a Nyíregyházi Egyetem hallgatóinak 11,1%-a határozottan nem vallásos, s azok aránya is felülreprezentált, akik nem vallásosak (Adj.Resid.=2,4) és akik nem tudják megmondani, hogy vallásosak-e (Adj.Resid.=2,5). A magyarországi megkérdezetteknek mindössze 38,9%-a vallásos egyháza tanításai szerint. Ez alátámasztja a korábbi kutatási eredményeket is, miszerint a kisebbségi léthelyzet fokozza a vallásosság és a vallásgyakorlás jelentőségét, mivel ezek alapvető szerepet játszanak az egyéni és a közösségi identitás, valamint az anyanyelv megőrzésében (Gereben, 1999; Beregszászi-Csernicskó, 2010). A kapott eredmények alapján harmadik hipotézisünk is beigazolódik, amely szerint a vallás a kárpátaljai magyar hallgatók identitásában fontosabb szerepet kap, mint a magyarországiaknál.

3. táblázat. A vallásosság és a vizsgált intézmények összevetése (%; N=107)

		NyE	II.RF KMF	Chi- négyzet	Sig
Vallásosság	Vallásos vagyok, egyházam tanítását igyekszem követni	38,9	<u>84,9</u>	25,120	0,000
	Nem tudom megmondani, hogy vallásos vagyok-e	<u>27,8</u>	9,4		
	Nem vagyok vallásos	<u>22,2</u>	5,7		
	Határozottan nem vagyok vallásos	<u>11,1</u>	0		

*Az aláhúzással szereplő értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

Forrás: Saját szerkesztés

7. A vizsgált hallgatók nyelvi identitása

Kutatásunk során feltérképeztük, hogy a hallgatók véleménye szerint van-e különbség a településükön és a szomszéd településeken élők magyar beszéde között. A válaszadók többsége érzékel különbséget: a megkérdezettek 72,2%-a

úgy nyilatkozott, hogy van különbség, míg 27,8%-uk (N=30) nem tapasztal eltérést. Ez arra utalhat, hogy a résztvevők jelentős része tudatosan észleli a nyelvi változatosságot a közvetlen földrajzi környezetében, ami megerősíti a regionális nyelvi sajátosságok meglétét. A nyelvjárás-használat tekintetében a megkérdezettek 56,5%-a vallotta, hogy beszél valamilyen nyelvjárást. Ennek több mint fele, 53,8% csak otthon családi vagy baráti körben használja. A nyelvjárás használatának megítélése megosztott képet mutat. A megkérdezett hallgatók 61,6%-a elfogadhatónak tartja, ha egy személy mindig és mindenhol nyelvjárásban beszél. 19,4% kifejezetten jónak tartja a nyelvhasználatot, s szintén 19,4% vélekedik úgy, hogy a nyelvjárás használata nem helyénvaló. Az eredményekből kirajzolódik, hogy a kutatásban részt vevők döntő többsége pozitívan viszonyul a nyelvjárások használatához, ugyanakkor a minta közel ötöde a sztenderd nyelvi formát részesíti előnyben. A megkérdezett hallgatók több mint fele (57,4%) pozitívan vélekedik azokról az emberekről, akik családi és baráti környezetben nyelvjárásban beszélnek, viszont hivatalos helyeken sztenderd, köznyelvi változatot használ. 39,8% elfogadhatónak véli ezt a nyelvhasználati stratégiát, s 2,8% ezt nem tartja elfogadhatónak. A kapott válaszok alapján megállapítható, hogy a megkérdezettek többsége pozitívan áll a szituatív nyelvhasználatához, ugyanakkor a két intézmény hallgatóinak véleménye között szignifikáns eltérés tapasztalható ($p=0,033$). A kárpátaljai hallgatók esetében felülreprezentált (Adj.Resid.=2,2) azok aránya, akik jónak tartják az efféle kódváltást, s közülük egy hallgató sem volt, aki ezt ne tartaná helyesnek. A nyíregyházi hallgatók mindössze 29,6%-a tartja ezt jónak, s 5,6% egyáltalán nem helyesli. Az eredmények alapján megállapítható, hogy a kárpátaljai hallgatók körében erősebben elfogadott a kontextusfüggő nyelvhasználat.

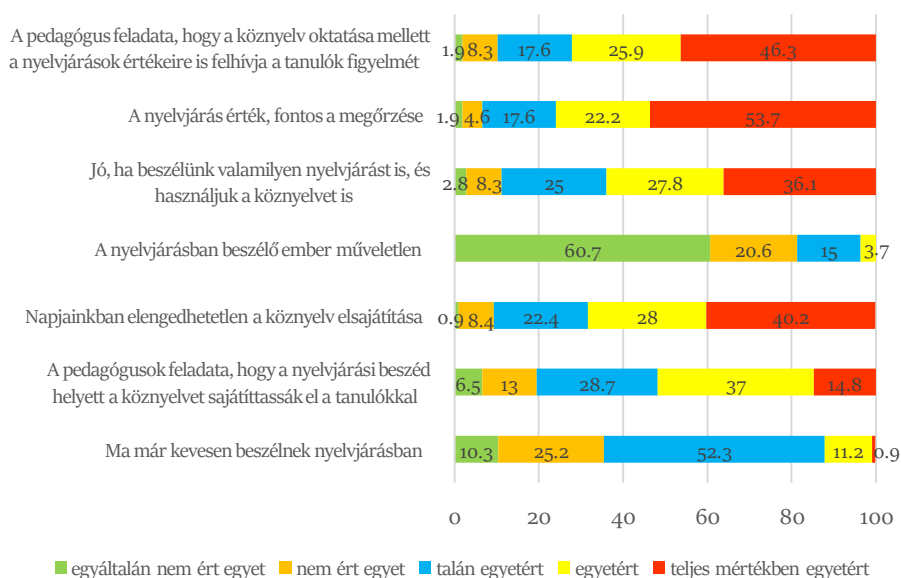
4. táblázat. Nyelvhasználati attitűd összevetése a vizsgált intézmények hallgatói között (%; N=109)

		NyE	II.RF KMF	Chi- négyzet	Sig
Hogyan vélekedik azokról, akik családi és baráti környezetben nyelvjárásban beszélnek, a hivatalos helyeken viszont sztenderd változatban?	Jónak tartom	29,6	<u>50,0</u>	6,846	0,033
	Elfogadhatónak tartom	64,8	50,0		
	Nem tartom helyesnek	5,6	0,0		

*Az aláhúzva szereplő értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.
Forrás: Saját szerkesztés

Kutatásunk során feltérképeztük a vizsgált hallgatók nyelvjáráshoz és köznyelvhez való attitűdjait és megvizsgáltuk, hogy milyen véleménnyel vannak a pedagógusok nyelvi nevelésben betöltött szerepéről. A válaszadók 46,3%-a teljes mértékben, 25,9% pedig egyet ért azzal az állítással, hogy a pedagógus feladata, hogy *a köznyelv oktatása mellett a nyelvjárások értékeire is felhívja a tanulók figyelmét*. Ez az arány azt mutatja, hogy a nyelvi sokszínűséggel kapcsolatos ismeretek beépítése az oktatásba egyre inkább elfogadott gyakorlat. Azonban mind a hivatalos dokumentumok – például a Nemzeti Alaptanterv és a Kerettanterv –, mind a mindennapi pedagógiai gyakorlat területén megfigyelhetők ellentmondások a nyelvi változatosság tanításának módszerével kapcsolatosan. Megfelelő módszertani ismeretekkel viszont a pedagógusok képesek lesznek tudatosan beépíteni a nyelvjárások értékeit az oktatásba, ami hozzájárulhat a diákok nyelvi identitásának erősítéséhez, valamint a nyelvi tudatosság és a nyelvi sokszínűség iránti nyitottság fejlesztéséhez (Parapatics, 2022, 119. o.; lásd még Dudics Lakatos, 2019, 2021). A hallgatók 53,7%-a teljes mértékben, 22,2% pedig inkább egyetért azzal, hogy *a nyelvjárás érték, fontos a megőrzése*. Ezt a szemléletet számos kutatás is alátámasztja, amelyek egybehangzóan rámutatnak arra, hogy a nyelvjárások megőrzendő értékek (vö. Beregszászi, 2012; Sándor, 2014; Parapatics, 2020, 76–87. o.).

6. ábra. A vizsgált hallgatók nyelvjáráshoz és köznyelvhez fűződő attitűdjei
(%; N=109)

Forrás: Saját szerkesztés

A szituatív nyelvhasználat előnyben részesítésére enged következtetni, hogy a *jó, ha beszélünk valamilyen nyelvjárást is, és használjuk a köznyelvet is* állítással a megkérdezettek több mint egyharmada (36,1%) teljes mértékben, 27,8% pedig inkább egyetértett. A *nyelvjárásban beszélő ember műveletlen* állítást a megkérdezettek döntő többsége (60,7%) elutasította, s további 20,6% nem értett vele egyet. A köznyelv elsajátításának fontossága erősen támogatott: a hallgatók 40,2%-a teljes mértékben, 28%-a pedig inkább helyeselte. Fontos kiemelni, hogy magas azok aránya, akik a *ma már kevesen beszélnek nyelvjárásban* állítással egyetértettek: 52,3% inkább egyet értett, 11,2% pedig teljes mértékben egyetértett. Feltehetően ez arra utal, hogy a vizsgált hallgatók tudatában a nyelvjárás használatának visszaszorulása van jelen. Az eloszlásokat a 6. ábra szemlélteti.

ANOVA módszerrel megvizsgáltuk az átlagok eltérését a nyelvjárási attitűd állításait és a két intézmény hallgatóit illetően. Három esetben találtunk szignifikáns eltérést. A magyarországi hallgatók átlag feletti mértékben hangsúlyozzák a köznyelv elsajátításának fontosságát. A Nyíregyházi Egyetem hallgatói körében továbbá az az állítás is erőteljesebben jelent meg, hogy a nyelvjárásban beszélő ember műveletlen. A kárpátaljai hallgatók szignifikánsan nagyobb mértékben tekintették a nyelvjárást értéknek. A kapott eredmények arra engednek következtetni, hogy a Magyarországon élő hallgatók körében magasabb a köznyelvi normának a presztízse és a nyelvjárásokkal szembeni kritikus attitűd. Ezzel szemben a kárpátaljai hallgatók értéknek tekintenek a nyelvjárásokra, a kisebbségi közegben a nyelvjárásnak identitásképző és közösségmegtartó ereje van. Ezzel igazolást nyert második hipotézisünk, melyben azt feltételeztük, hogy kárpátaljai magyar adatközlők pozitívabban ítélik meg a nyelvjárási beszédet a magyarországiaknál. A korábbi kárpátaljai kutatások eredményei is alátámasztják, hogy a kárpátaljai magyarok számára a nyelvjárások megőrzése és a kódváltás nem csupán nyelvhasználati stratégia, hanem a közösségi összetartozás és az identitás kifejezésének fontos formája (vö. Csernicskó, 2008, 2010; Márku, 2013; Kiss, 2022).

5. táblázat. Nyelvjárási attitűdök átlagainak összehasonlítása a két intézmény hallgatói között

	NyE	II.RF KMF	Átlag	F	Sig	N
elengedhetetlen a köznyelv elsajátítása	4,31	3,64	3,98	12,753	0,000	107
a nyelvjárásban beszélő ember műveletlen	1,85	1,37	1,61	8,401	0,005	108
a nyelvjárás érték	2,49	2,85	2,67	5,087	0,026	107

Forrás: Saját szerkesztés

8. Eredmények értelmezése

Jelen kutatás eredményei arra engednek következtetni, hogy a földrajzi, társadalmi és kulturális kontextus jelentős hatással van a fiatal magyar hallgatók identitására. A korábbi kutatások (Molnár-Orosz, 2007; Csernicskó, 2008; Papp Z., 2007; Beregszászi-Csernicskó, 2010) alapján megfogalmazott hipotézisek mindegyike igazolást nyert, s a kapott eredmények új szempontokkal egészíti ki azokat. Érdekes sajátossága a vizsgált minták, hogy a Nyíregyházi Egyetem hallgatóinak döntő többsége Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyéből származik, vagyis földrajzilag nagyon közel élnek a II. RF KMF hallgatóihoz. A földrajzi közelséget az is bizonyítja, hogy minden válaszadó elismerte a nyelvjárási jelenségek előfordulását a saját nyelvhasználatában. Mindezek ellenére a vizsgálat számos esetben szignifikáns különbségeket tárt fel a két csoport nyelvjárását és az identitáskérdéseket illetően. Ez arra utal, hogy a nyelvi és identitásbeli attitűdöket nem pusztán a térbeli közelség, hanem sokkal inkább a társadalmi helyzet, a többségi-kisebbségi létből fakadó tapasztalatok és az eltérő kulturális közeg formálja.

Első hipotézisünk szerint a kárpátaljai hallgatók pozitívabban ítélik meg a nyelvjárások használatát, mint magyarországi társaik. Eredményeink ezt megerősítik: a kárpátaljai válaszadók körében erősebben elfogadott a nyelvjárási beszéd és a nyelvjárásokat nagyobb arányban tekintik értéknek. Ezzel szemben a magyarországi hallgatók nagyobb hangsúlyt fektetnek a köznyelvi norma presztízsére. E különbség hátterében a nyelvi környezet és a kisebbségi létből fakadó identitásmegtartó funkció állhat, ahogyan arra Csernicskó (2008) és Beregszászi-Csernicskó (2010) szerzőpáros is rávilágít.

A második hipotézis azt feltételezte, hogy a két intézmény hallgatói eltérően definiálják nemzeti identitásukat. Kutatásunk során kirajzolódott, hogy a magyarországi hallgatók esetében az államnemzeti felfogás dominál, míg a kárpátaljai hallgatókra a kultúrnemzeti szemlélet jellemző. Ez a megoszlás összhangban áll Romsics (2004) nemzetfelfogás-modelljével, és tükrözi a két közösség eltérő társadalmi-politikai tapasztalatait.

A harmadik hipotézis, melyben azt feltételezük, hogy a vallás a kárpátaljai hallgatók identitásában erőteljesebb szerepet kap, szintén igazolást nyert. Az eredmények egyértelműen tükrözik, hogy a kárpátaljai válaszadók szignifikánsan vallásosabbak, mint a Magyarországon élő hallgatók. Ez a tendencia a kisebbségi közösségekben megfigyelhető jelenség, hiszen a kisebbségi közösségben a vallás a kulturális és nyelvi identitás fenntartásának egyik alapvető pillére (Gereben, 1999). A kutatás eredményei rávilágítanak, hogy a nyelvhasználat, a nemzeti önmeghatározás és a vallásosság egymással összefonódva, de eltérő súlypontokkal jelennek meg a magyarországi és kárpátaljai hallgatók identitásában.

9. Összefoglalás

Kutatásunk célja egy kárpátaljai és egy Magyarországon működő felsőoktatási intézmény hallgatóinak összehasonlító vizsgálata volt nyelvi, nemzetiségi, és vallási dimenziókra fókuszálva. A kapott eredmények világosan rámutatnak, hogy a két vizsgált csoport nyelvi attitűdjeire és identitására jelentős hatással van a környezet, a társadalmi és a kulturális tényezők. A nyelvjáráshoz való attitűd terén a kárpátaljaiak nagyobb arányban tekintik értéknek annak használatát, a magyarországiak pedig a köznyelvi norma presztízsét részesítik előnyben. A Magyarországon élők identitásában hangsúlyosabban jelenik meg az államnemzeti kötődés, amelyet az bizonyít, hogy körükben kiemelten fontos az állampolgárság, a születési hely és a többségi nemzeti közeg. Ezen kívül egyértelműen kirajzolódott, hogy a kárpátaljai hallgatóknál a regionális identitás, míg a magyarországiaknál a magyar identitás a jellemző, s megjelenik az európai kötődés is. A kárpátaljai diákoknál kiemelt szerepet kapott a vallásosság és a kulturális kötődés, ami alapján elmondható, hogy körükben a kultúrnemzeti felfogás dominál. A vallásosság mértékének vizsgálata rámutatott, hogy a kisebbségi létben a vallás és a vallásgyakorlás a közösségi és egyéni identitás megőrzésének fontos eleme, s ezt a kárpátaljai hallgatók magas vallásossági aránya is alátámasztja.

10. Limitációk

A minta nem reprezentatív a két intézmény hallgatói létszámát tekintve, így nem általánosíthatók a teljes magyarországi vagy kárpátaljai hallgatói populációra, ugyanakkor a két intézmény összehasonlítható mintái lehetővé teszik a tendenciák és mintázatok feltárását.

Irodalom

1. Bartha Csilla 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
2. Beregszászi Anikó 2012. *A lehetetlent lehetni. Tantárgy-pedagógiai útmutató és feladatgyűjtemény az anyanyelv oktatásához a kárpátaljai magyar iskolák 5–9. osztályában*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
3. Beregszászi Anikó – Csernicskó István 2010. Nyelvválasztás: a nyelvek közötti munkamegosztás. In: Csernicskó István szerk. *Megtart a szó. Hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*. Budapest – Beregszász: MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság – Hodinka Antal Intézet. 42–48. o.
4. Bokányi Zita – Gyorgyovich Miklós – Pillók Péter 2018. Rétegek és társadalmi mobilitás a fiatal társadalmi csoportban. In: Székely Levente szerk. *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Budapest: Kutatópont Kft. 141–182. o.
5. Csepeli György 1984. Azonosságtudat és nemzeti hovatartozás. *Társadalmi Szemle* 39/3: 54–57. o.

6. Csepeli György 1993. *A meghatározatlan állapot. Szociálpszichológia kezdőknek és haladóknak*. Budapest: Ego School Bt.
7. Csepeli György 2002. *A nagyvilágon e kívül... Nemzeti tudat és érzésvilág Magyarországon 1970–2002*. Budapest: Jószyöveg Műhelykiadó.
8. Csernicskó István 1998. *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. Budapest: Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely.
9. Csernicskó István 2008. Nyelv és azonosságtudat összefüggései a kárpátaljai magyar közösségben. In: Fedinec Csilla szerk. *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság. 153–170. o.
10. Csernicskó István 2010. Kétnyelvű környezet és nemzeti azonosságtudat. In: Csernicskó István szerk. *Megtart a szó. Hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*. Budapest – Beregszász: MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság – Hodinka Antal Intézet. 139–146. o.
11. Csernicskó István – Soós Kálmán 2002. Mozaik 2001. Gyorjelentés – Kárpátalja. In: *Mozaik 2001. Magyar fiatalok a Kárpát-medencében, 91–135*. Budapest: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet.
12. Dudics Lakatos Katalin 2019. Kárpátaljai magyar pedagógusok nyelvjárási attitűdjének alakulása két felmérés eredményei alapján (2008–2018). *Magyar Nyelvjárások* 57: 123–134. o.
13. Dudics Lakatos Katalin 2021. Kárpátaljai magyar iskolások nyelvjárási attitűdjének alakulása egy megismételt kérdőíves gyűjtés alapján. *Magyar Nyelv* 117: 346–354. o.
14. Dudics Lakatos Katalin – Gazdag Vilmos 2023. A kárpátaljai felsőoktatási intézmények hallgatóinak nyelvhasználati sajátosságai és nyelvi attitűdjei két felmérés részeredményei alapján. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica* 2/2: 32–48. o.
15. Ferenc Viktória – Séra Magdolna 2013. Kárpátalja – Ukrajna. In: Szabó Andrea – Bauer Béla – Pillók Péter szerk. *Mozaik2011 – Magyar Fiatalok a Kárpát-Medencében. Kutatási Jelentés*. Szeged – Budapest: Belvedere. 85–138. o.
16. Gal Susan 1991. Mi a nyelvcseré és hogyan történik? *Regio – Kisebbségi Szemle* 2/1: 66–76. o.
17. Gereben Ferenc 1999. *Identitás, kultúra, kisebbség. Felmérés a közép-európai magyar népesség körében*. Budapest: MTA Kisebbségkutató Műhely – Osiris Kiadó.
18. Giles, Howard – Johnson, Patricia 1987. The role of language in ethnic group relations. In: John Charles Turner ed. *Intergroup behaviour and social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press. pp. 219–246.
19. Hires-László Kornélia 2010. „Az öreg fát már nagyon nehéz kivágni”. A nemzeti és lokális identitás faktorai az ezredfordulón a kárpátaljai magyar közösségben. Ungvár: PoliPrint Kft.
20. Jaspal, Rusi – Coyle, Adrian 2010. “Arabic is the language of the Muslims – that’s how it was supposed to be”: exploring language and religious identity through reflective accounts from young British-born South Asians. *Mental Health, Religion and Culture* 13/1: pp. 17–36.
21. Karmacs Zoltán 2009. Nyelvi attitűd: gyengítő és erősítő tényezők Kárpátalján a magyar nyelv esetében. In: Borbély Anna – Vančóné Kremmer Ildikó – Hattyár Helga szerk. *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. Budapest –

- Dunaszerdahely – Nyitra: MTA Nyelvtudományi Intézet – Gramma Nyelvi Iroda – Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara. 415–422. o.
22. Kiss Anita 2022. *Kárpátaljai magyar egyetemi és főiskolai hallgatók nyelvhasználatához és nyelvi változatosságához kapcsolódó attitűdjei*. Nyíregyháza: IMI Print Kft.
23. Kiss Anita 2025. Nyelvjárási tudat és attitűd az egyetemi hallgatók körében. *Magyar Nyelvőr* 149/1: 80–93. o.
24. Kiss, Anita – Somfalvi, Zita 2024: Language awareness survey among university students. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica* 3/2: pp. 53–69.
25. Kiss Jenő 1996. A nyelvi attitűd és a másodlagos nyelvi szocializáció: vizsgálatok nyelvjárási környezetben. *Magyar Nyelv* 92/2: 138–151. o.
26. Kiss Jenő 2009. A nyelvjárások és a dialektológiaoktatás Kárpát-medencei magyar szakos hallgatók szemével. *Magyar Nyelvőr* 133: 1–14. o.
27. Kiss Jenő 2017. Identitás és anyanyelv a magyarság történetében. *Magyar Tudomány* 180: 805–809. o.
28. Kontra Miklós szerk. 2003. *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon*. Budapest: Osiris Kiadó.
29. Lampl Zsuzsanna 2009. A nemzeti identitás, avagy a magyar márka megőrzése. In: Tóth Károly szerk. *Hatékony érdekérvényesítést. A Szlovákiai Magyarok Kerekasztala előadásai és dokumentumai*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet. 41–50. o.
30. Márku Anita 2013. *Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar közösségben*. Ungvár: „Lira” Poligráfcentrum.
31. Murányi István 2005. Tizenévesek nemzeti identitásának jellemzői az ezredvégi Magyarországon. *Erdélyi Társadalom* 3/1: 97–126. o.
32. Oros Bugár, Anna – Vančo, Ildikó 2024. Education – Language – Identity: Analysing Patterns of Identification among Minority Hungarian High School Students in Slovakia. *Hungarian Studies* 65/2: pp. 1–17.
33. Orosz Ildikó – Molnár Eleonóra 2007. Kárpát Panel – Kárpátalja. Gyorsjelentés 2007. In: Papp Z. Attila – Veres Valér szerk. *A kárpát-medencei magyarok társadalmi helyzete és perspektívái. Gyorsjelentés*. Budapest: MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet. 185–243. o.
34. Örkény Antal 2012. Európai identitás és nemzeti kötődés: harmónia és disszonancia. „Tolle Lege” jog- és társadalomelméleti elektronikus folyóirat 1/2: 1–22. o.
35. Pallay Katalin 2024. *Mobilitás, karrierépítés, integráció. A Balassi Intézet kárpátaljai hallgatói*. Oktatókutatók könyvtára 17. Debrecen: CHERD-H.
36. Papp Z. Attila 2007. Kárpát Panel – Magyarország. In: Papp Z. Attila – Veres Valér szerk. *A kárpát-medencei magyarok társadalmi helyzete és perspektívái. Gyorsjelentés*. Budapest: MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet. 265–298. o.
37. Parapatics Andrea 2020. *A magyar nyelv regionalitása és a köznevelés. Tények, problémák, javaslatok*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
38. Parapatics Andrea 2022. Változásmenedzsment a szociolingvisztikai szemlélet intézményes alakításában. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 22/1: 115–128. o.
39. Romsics Ignác 2004. *Nemzet, nemzetiség és állam Kelet-Közép- és Délkelet-Európában a 19. és 20. században*. Budapest: Napvilág Kiadó.

40. Sándor Klára 1999. Szociolingvisztikai alapismeretek. In: Galgóczi László szerk. *Nyelvtan, nyelvhasználat, kommunikáció*. Szeged: JGYF Kiadó. 133–171. o.
41. Sándor Klára 2014. *Határtalan nyelv*. Bicske: SZAK Kiadó.
42. Sándor Klára – Langman Juliet – Pléh Csaba 1998. Egy magyarországi ügynökvizsgálat tanulságai. (A nyelvváltozatok hatása a személypercepcióra). *Valóság* 8: 29–40. o.
43. Simonovits Bori 2014. Nemzeti identitás, kisebbségek és társadalmi konfliktusok. A magyar társadalom attitűdjeinek alakulása 1992 és 2014 között. In: Kolosi Tamás – Tóth István György szerk. *Társadalmi Riport 2014*. Budapest: Társ. 404–431. o.
44. Souza, Ana 2016. Language and religious identities. In: Preece, Sian ed. *The Routledge Handbook of Language and Identity*. Chapter: 12. London: Routledge. pp. 195–209.
45. Szabó T. Annamária 2011. Identitástudat kisebbségben a Kárpát-medencén innen és túl. In: Hires-László Kornélia – Karmacs Zoltán – Márku Anita szerk. *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. Budapest – Beregszász: Tinta Könyvkiadó – Hodinka Antal Intézet. 235–244. o.
46. Székely Levente 2014. A magyarországi 15–29 évesek nemzeti identitása. In: Székely Levente szerk. *Magyar identitás határon innen és túl*. Szigetcsép: Új Ifjúsági Szemle Alapítvány. 135–145. o.
47. T. Károlyi Margit 2002. A nyelvi tudatosság és attitűd vizsgálata a beregszászi főiskola hallgatóinak különböző csoportjaiban. In: Hoffmann István – Juhász Dezső – Péntek János szerk. *Hungarológia és dimenzionális nyelvszemlélet*. Debrecen: Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 329–338. o.
48. Tajfel, Henri – Turner, John C. 1979. An integrative theory of intergroup conflict. In: Austin, William G. – Worchel, Stephen eds. *The social psychology of intergroup relations*. Monterey: Brooks/Cole Publishing Company. pp. 33–47.
49. Vančo Ildikó – Kozmács István 2023. A szlovákiai magyar nyelvváltozat mint identitásképző tényező. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica* 2/2: 9–31. o.
50. Veres Valér 2017. A nemzeti identitás érzelmi megélése a társadalmi, szocializációs háttér kontextusában, a kolozsvári magyar egyetemi hallgatók körében. In: *Változó kisebbség. Kárpát-medencei magyar fiatalok*. Budapest: MTA TK Kisebbségkutató Intézet. 391–410. o.
51. Veres Valér – Ruff Tamás 2018. Kötődések – identitás, személyes kapcsolatok és nemzeti-etnikai attitűdök a Kárpát-medence magyar ifjúsága körében. In: Székely Levente szerk. *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Budapest: Kutatópont Kft. 387–434. o.
52. Vignoles, Vivian L. 2017. Identity: Personal AND Social. In: Deaux, Kay – Snyder, Mark eds. *Oxford Handbook of Personality and Social Psychology (Second Edition)*. New York: Oxford University Press.
53. Zimányi Árpád 2015. A nyelvjárások és a nyelvjárásiasság megítélése egyetemisták és főiskolások körében. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Linguistica Hungarica* 42: 233–244. o.

References

1. Bartha, Csilla 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései* [Fundamental Questions of Bilingualism]. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. (In Hungarian)
2. Beregszászi, Anikó 2012. *A lehetetlent lehetni. Tantárgy-pedagógiai útmutató és feladatgyűjtemény az anyanyelv oktatásához a kárpátaljai magyar iskolák 5–9. osztályában* [Making the Impossible Possible. A Subject-Pedagogical Guide and Task Collection for Teaching the Mother Tongue in Hungarian Schools in Transcarpathia (Grades 5–9)]. Budapest: Tinta Könyvkiadó. (In Hungarian)
3. Beregszászi, Anikó – Csernicskó, István 2010. Nyelvválasztás: a nyelvek közötti munkamegosztás [Language Choice: Division of Labour Between Languages]. In: Csernicskó, István ed. *Megtart a szó. Hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*. Budapest – Beregszász: MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság – Hodinka Antal Intézet. 42–48. o. (In Hungarian)
4. Bokányi, Zita – Gyorgyovich, Miklós – Pillók, Péter 2018. Rétegek és társadalmi mobilitás a fiatal társadalmi csoportban [Social Stratification and Mobility in Young Social Groups]. In: Székely, Levente ed. *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Budapest: Kutatópont Kft. 141–182. o. (In Hungarian)
5. Csepeli, György 1984. Azonosságtudat és nemzeti hovatartozás [Identity Awareness and National Belonging]. *Társadalmi Szemle* 39/3: 54–57. o. (In Hungarian)
6. Csepeli, György 1993. *A meghatározatlan állat. Szociálpszichológia kezdőknek és haladóknak* [The Indeterminate Animal. Social Psychology for Beginners and Advanced-level Learners]. Budapest: Ego School Bt. (In Hungarian)
7. Csepeli, György 2002. *A nagyvilágon e kívül... Nemzeti tudat és érzésvilág Magyarországon 1970–2002* [Apart from This World... National Consciousness and Emotionality in Hungary, 1970–2002]. Budapest: Jósöveg Műhelykiadó. (In Hungarian)
8. Csernicskó, István 1998. *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)* [The Hungarian Language in Ukraine (Transcarpathia)]. Budapest: Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely. (In Hungarian)
9. Csernicskó, István 2008. Nyelv és azonosságtudat összefüggései a kárpátaljai magyar közösségben [Connections Between Language and Identity Awareness in the Hungarian Community of Transcarpathia]. In: Fedinec, Csilla ed. *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság. 153–170. o. (In Hungarian)
10. Csernicskó, István 2010. Kétnyelvű környezet és nemzeti azonosságtudat [Bilingual Environment and National Identity Awareness]. In: Csernicskó, István ed. *Megtart a szó. Hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*. Budapest – Beregszász: MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság – Hodinka Antal Intézet. 139–146. o. (In Hungarian)
11. Csernicskó, István – Soós, Kálmán 2002. Mozaik 2001. Gyorjelentés – Kárpátalja [Mosaic 2001. Quick Report – Transcarpathia]. In: *Mozaik 2001. Magyar fiatalok a Kárpát-medencében*, 91–135. Budapest: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet. (In Hungarian)
12. Dudics Lakatos, Katalin 2019. Kárpátaljai magyar pedagógusok nyelvjárási attitűdjének alakulása két felmérés eredményei alapján (2008–2018) [The Development of

- Dialectal Attitudes of Hungarian Teachers in Transcarpathia Based on the Results of Two Surveys (2008–2018)]. *Magyar Nyelvjárások* 57: 123–134. o. (In Hungarian)
13. Dudics Lakatos, Katalin 2021. Kárpátaljai magyar iskolások nyelvjárási attitűdjének alakulása egy megismételt kérdőíves gyűjtés alapján [The Development of Dialectal Attitudes of Hungarian Pupils in Transcarpathia Based on a Repeated Questionnaire Survey]. *Magyar Nyelv* 117: 346–354. o. (In Hungarian)
 14. Dudics Lakatos, Katalin – Gazdag, Vilmos 2023. A kárpátaljai felsőoktatási intézmények hallgatóinak nyelvhasználati sajátosságai és nyelvi attitűdjei két felmérés részeredményei alapján [Linguistic Characteristics and Language Attitudes of Students in Higher Education Institutions in Transcarpathia: Partial Results of Two Surveys]. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica* 2/2: 32–48. o. (In Hungarian)
 15. Ferenc, Viktória – Séra, Magdolna 2013. Kárpátalja – Ukrajna [Transcarpathia – Ukraine]. In: Szabó, Andrea – Bauer, Béla – Pillók, Péter eds. *Mozaik2011 – Magyar Fiatalok a Kárpát-Medencében. Kutatási Jelentés*. Szeged – Budapest: Belvedere. 85–138. o. (In Hungarian)
 16. Gal, Susan 1991. Mi a nyelvcseré és hogyan történik? [What Is Language Shift and How Does It Happen?] *Regio – Kisebbségi Szemle* 2/1: 66–76. o. (In Hungarian)
 17. Gereben, Ferenc 1999. *Identitás, kultúra, kisebbség. Felmérés a közép-európai magyar népesség körében* [Identity, Culture, Minority. A Survey Among the Central European Hungarian Population]. Budapest: MTA Kisebbségkutató Műhely – Osiris Kiadó. (In Hungarian)
 18. Giles, Howard – Johnson, Patricia 1987. The role of language in ethnic group relations. In: John Charles Turner ed. *Intergroup behaviour and social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press. pp. 219–246.
 19. Hires-László, Kornélia 2010. „Az öreg fát már nagyon nehéz kivágni”. *A nemzeti és lokális identitás faktorai az ezredfordulón a kárpátaljai magyar közösségben* [“It is Very Hard to Cut Down an Old Tree.” Factors of National and Local Identity at the Turn of the Millennium in the Hungarian Community of Transcarpathia]. Ungvár: PoliPrint Kft. (In Hungarian)
 20. Jaspal, Rusi – Coyle, Adrian 2010. “Arabic is the language of the Muslims – that’s how it was supposed to be”: exploring language and religious identity through reflective accounts from young British-born South Asians. *Mental Health, Religion and Culture* 13/1: pp. 17–36.
 21. Karmacs, Zoltán 2009. Nyelvi attitűd: gyengítő és erősítő tényezők Kárpátalján a magyar nyelv esetében [Language Attitudes: Weakening and Strengthening Factors in the Case of the Hungarian Language in Transcarpathia]. In: Borbély, Anna – Vančóné Kremmer, Ildikó – Hattyár, Helga eds. *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. Budapest – Dunaszerdahely – Nyitra: MTA Nyelvtudományi Intézet – Gramma Nyelvi Iroda – Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara. 415–422. o. (In Hungarian)
 22. Kiss, Anita 2022. *Kárpátaljai magyar egyetemi és főiskolai hallgatók nyelvhasználathoz és nyelvi változatossághoz kapcsolódó attitűdjei* [Attitudes of Hungarian University and College Students in Transcarpathia Towards Language Use and Linguistic Diversity]. Nyíregyháza: IMI Print Kft. (In Hungarian)

23. Kiss, Anita 2025. Nyelvjárási tudat és attitűd az egyetemi hallgatók körében [Dialectal Awareness and Attitudes Among University Students]. *Magyar Nyelvőr* 149/1: 80–93. o. (In Hungarian)
24. Kiss, Anita – Somfalvi, Zita 2024: Language awareness survey among university students. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica* 3/2: pp. 53–69.
25. Kiss, Jenő 1996. A nyelvi attitűd és a másodlagos nyelvi szocializáció: vizsgálatok nyelvjárási környezetben [Language Attitudes and Secondary Language Socialisation: Studies in Dialectal Environments]. *Magyar Nyelv* 92/2: 138–151. o. (In Hungarian)
26. Kiss, Jenő 2009. A nyelvjárások és a dialektológiaoktatás Kárpát-medencei magyar szakos hallgatók szemével [Dialects and Dialectology Education Through the Eyes of Hungarian Students in the Carpathian Basin]. *Magyar Nyelvőr* 133: 1–14. o. (In Hungarian)
27. Kiss, Jenő 2017. Identitás és anyanyelv a magyarság történetében [Identity and Mother Tongue in the History of the Hungarians]. *Magyar Tudomány* 180: 805–809. o. (In Hungarian)
28. Kontra, Miklós ed. 2003. *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon* [Language and Society in Hungary at the Time of the Regime Change]. Budapest: Osiris Kiadó. (In Hungarian)
29. Lampl, Zsuzsanna 2009. A nemzeti identitás, avagy a magyar márka megőrzése [National Identity, or Preserving the Hungarian Brand]. In: Tóth, Károly ed. *Hatékony érdekérvényesítést. A Szlovákiai Magyarok Kerekasztala előadásai és dokumentumai*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet. 41–50. o. (In Hungarian)
30. Márku, Anita 2013. *Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar közösségben* [Bilingualism, Bilingual Effects and Bilingual Communication Strategies in the Hungarian Community of Transcarpathia]. Ungvár: „Líra” Poligráfcentrum. (In Hungarian)
31. Murányi, István 2005. Tizenévesek nemzeti identitásának jellemzői az ezredvégi Magyarországon [Characteristics of Teenagers' National Identity in Hungary at the Turn of the Millennium]. *Erdélyi Társadalom* 3/1: 97–126. o. (In Hungarian)
32. Oros Bugár, Anna – Vančo, Ildikó 2024. Education – Language – Identity: Analysing Patterns of Identification among Minority Hungarian High School Students in Slovakia. *Hungarian Studies* 65/2: pp. 1–17.
33. Orosz, Ildikó – Molnár, Eleonóra 2007. Kárpát Panel – Kárpátalja. Gyorsjelentés 2007 [Carpathian Panel – Transcarpathia. Quick Report 2007]. In: Papp Z., Attila – Veres, Valér eds. *A kárpát-medencei magyarok társadalmi helyzete és perspektívái. Gyorsjelentés*. Budapest: MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet. 185–243. o. (In Hungarian)
34. Örkény, Antal 2012. Európai identitás és nemzeti kötődés: harmónia és disszonancia [European Identity and National Attachment: Harmony and Dissonance]. „Tolle Lege” jog- és társadalomelméleti elektronikus folyóirat 1/2: 1–22. o. (In Hungarian)
35. Pally, Katalin 2024. *Mobilitás, karrierépítés, integráció. A Balassi Intézet kárpátaljai hallgatói* [Mobility, Career Building, Integration. Students of the Balassi Institute from Transcarpathia]. Oktatókutatók könyvtára 17. Debrecen: CHERD-H. (In Hungarian)
36. Papp Z., Attila 2007. Kárpát Panel – Magyarország [Carpathian Panel – Hungary]. In: Papp Z., Attila – Veres, Valér eds. *A kárpát-medencei magyarok társadalmi helyzete*

- és perspektívái. Gyorsjelentés. Budapest: MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet. 265–298. o. (In Hungarian)
37. Parapatics, Andrea 2020. *A magyar nyelv regionalitása és a köznevelés. Tények, problémák, javaslatok* [The Regionality of the Hungarian Language and Public Education. Facts, Problems, Recommendations]. Budapest: Tinta Könyvkiadó. (In Hungarian)
 38. Parapatics, Andrea 2022. Változásmenedzsmént a szociolingvisztikai szemlélet intézményes alakításában [Change Management in the Institutional Formation of a Sociolinguistic Perspective]. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 22/1: 115–128. o. (In Hungarian)
 39. Romsics, Ignác 2004. *Nemzet, nemzetiség és állam Kelet-Közép- és Délkelet-Európában a 19. és 20. században* [Nation, Nationality and State in East-Central and South-Eastern Europe in the 19th and 20th Centuries]. Budapest: Napvilág Kiadó. (In Hungarian)
 40. Sándor, Klára 1999. Szociolingvisztikai alapismeretek [Basic Concepts of Sociolinguistics]. In: Galgóczi, László ed. *Nyelvtan, nyelvhasználat, kommunikáció*. Szeged: JGYF Kiadó. 133–171. o. (In Hungarian)
 41. Sándor, Klára 2014. *Határtalan nyelv* [Borderless Language]. Bicske: SZAK Kiadó. (In Hungarian)
 42. Sándor, Klára – Langman, Juliet – Pléh, Csaba 1998. Egy magyarországi ügynökvizsgálat tanulságai (A nyelvváltozatok hatása a személypercepcióra) [Lessons from an Agent Study in Hungary (The Impact of Language Varieties on Person Perception)]. *Valóság* 8: 29–40. o. (In Hungarian)
 43. Simonovits, Bori 2014. Nemzeti identitás, kisebbségek és társadalmi konfliktusok. A magyar társadalom attitűdjeinek alakulása 1992 és 2014 között [National Identity, Minorities and Social Conflicts. Changes in the Attitudes of Hungarian Society between 1992 and 2014]. In: Kolosi, Tamás – Tóth, István György eds. *Társadalmi Ríport 2014*. Budapest: Társ. 404–431. o. (In Hungarian)
 44. Souza, Ana 2016. Language and religious identities. In: Preece, Sian ed. *The Routledge Handbook of Language and Identity*. Chapter: 12. London: Routledge. pp. 195–209.
 45. Szabó T., Annamária 2011. Identitástudat kisebbségben a Kárpát-medencén innen és túl [Identity Awareness in Minority Contexts within and beyond the Carpathian Basin]. In: Hires-László, Kornélia – Karmacs, Zoltán – Márku, Anita eds. *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. Budapest – Beregszász: Tinta Könyvkiadó – Hodinka Antal Intézet. 235–244. o. (In Hungarian)
 46. Székely, Levente 2014. A magyarországi 15–29 évesek nemzeti identitása [The National Identity of 15–29-Year-Olds in Hungary]. In: Székely, Levente ed. *Magyar identitás határon innen és túl. Szigetcsép: Új Ifjúsági Szemle Alapítvány*. 135–145. o. (In Hungarian)
 47. T. Károlyi, Margit 2002. A nyelvi tudatosság és attitűd vizsgálata a beregszászi főiskola hallgatóinak különböző csoportjaiban [A Study of Language Awareness and Attitudes among Different Groups of Students at the College of Berehove]. In: Hoffmann, István – Juhász, Dezső – Péntek, János eds. *Hungarológia és dimenzionális nyelvszemlélet*. Debrecen: Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék. 329–338. o. (In Hungarian)
 48. Tajfel, Henri – Turner, John C. 1979. An integrative theory of intergroup conflict [An Integrative Theory of Intergroup Conflict]. In: Austin, William G. – Worchel,

- Stephen eds. *The social psychology of intergroup relations*. Monterey: Brooks/Cole Publishing Company. pp. 33–47.
49. Vančo, Ildikó – Kozmács, István 2023. A szlovákiai magyar nyelvváltozat mint identitásképző tényező [The Hungarian Language Variety in Slovakia as a Factor of Identity Formation]. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica* 2/2: 9–31. o. (In Hungarian)
50. Veres, Valér 2017. A nemzeti identitás érzelmi megélése a társadalmi, szocializációs háttér kontextusában, a kolozsvári magyar egyetemi hallgatók körében [The Emotional Experience of National Identity in the Context of Social and Socialisation Background among Hungarian University Students in Cluj]. In: *Változó kisebbség. Kárpát-medencei magyar fiatalok*. Budapest: MTA TK Kisebbségkutató Intézet. 391–410. o. (In Hungarian)
51. Veres, Valér – Ruff, Tamás 2018. Kötődések – identitás, személyes kapcsolatok és nemzeti-etnikai attitűdök a Kárpát-medence magyar ifjúsága körében [Connections – Identity, Personal Relations and National-Ethnic Attitudes among Hungarian Youth in the Carpathian Basin]. In: Székely, Levente ed. *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Budapest: Kutatópont Kft. 387–434. o. (In Hungarian)
52. Vignoles, Vivian L. 2017. Identity: Personal AND Social. In: Deaux, Kay – Snyder, Mark eds. *Oxford Handbook of Personality and Social Psychology (Second Edition)*. New York: Oxford University Press.
53. Zimányi, Árpád 2015. A nyelvjárások és a nyelvjárásiasság megítélése egyetemisták és főiskolások körében [The Evaluation of Dialects and Dialectal Speech among University and College Students]. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Linguistica Hungarica* 42: 233–244. o. (In Hungarian)

Identitás és nyelvhasználat a határ két oldalán

Kárpátaljai és magyarországi hallgatók összehasonlító elemzése

Kiss Anita, PhD. Nyíregyházi Egyetem, Nyelv-és Irodalomtudományi Intézet, adjunktus. anita.kiss@nye.hu, ORCID: 0000-0002-5087-3294.

Pallay Katalin, PhD. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszék, docens. Lehoczky Tivadar Társadalomtudományi Kutatóközpont, intézetvezető. pallay.katalin@kmf.org.ua, ORCID: 0000-0003-3833-8368.

A tanulmány a Nyíregyházi Egyetem és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola hallgatóinak nemzeti, nyelvi és vallási identitását vizsgálja összehasonlító megközelítésben. A kutatás aktualitását az adja, hogy olyan csoportokat vizsgál, amelyek tagjai földrajzilag közel élnek egymáshoz, de különböző országokban és eltérő társadalmi kontextusban. Az adatfelvétel online kérdőív segítségével zajlott, amely a hallgatók hazafelfogását, nyelvhasználatát és vallásosságát térképezte fel. A kutatás célja annak feltárása volt, hogyan formálódik a fiatal magyar hallgatók identitása többségi és kisebbségi helyzetben, valamint miként hatnak rá nyelvi, társadalmi és kulturális tényezők. A kutatás tervezésekor

feltételeztük, hogy a kárpátaljai magyar adatközlők pozitívabban ítélik meg a nyelvjárási beszédet a magyarországiaknál. Továbbá, hogy a két csoport adatközlői különbözőképpen definiálják a nemzeti identitásukat, és eltérően értékelik azt, hogy mi alapján tekinthető valaki magyarnak. Végül feltételezzük, hogy a vallás a kárpátaljai magyar hallgatók identitásában fontosabb szerepet kap, mint a magyarországiaknál. A kutatás során a felállított hipotézisek beigazolódtak. Az eredmények szerint a magyarországi hallgatók identitásában hangsúlyosan jelenik meg az állampolgársághoz és a születési helyhez kötődő megközelítés, míg a kárpátaljai hallgatók inkább a kulturális és regionális kötődést, valamint a vallási és nyelvi elemeket helyezik előtérbe. A nyelvhasználati attitűdök vizsgálata feltárta, hogy a kárpátaljai hallgatók nyitottabban viszonyulnak a nyelvjárásokhoz és a kódváltáshoz, míg a magyarországi hallgatók körében erősebb a köznyelvi norma presztízse. A vallásosság vizsgálata pedig rámutatott, hogy a kisebbségi közegben a vallás és a vallásgyakorlás erősebb identitásképző tényezőként jelenik meg. A kutatás hozzájárul a magyar hallgatók identitásának mélyebb megértéséhez, rávilágítva, hogy a nyelvhasználat, a kulturális kötődés és a nemzeti önmeghatározás különböző hangsúlyokkal, de szorosan összefonódva van jelen a többségi és kisebbségi környezetben.

Kulcsszavak: *identitás, nyelvhasználat, egyetemi hallgatók, többségi-kisebbségi helyzet, Magyarország, Kárpátalja.*

Ідентичність та мововживання по два боки кордону

(на прикладі здобувачів вищої освіти із Закарпатської області та Угорщини)

Kiss Anita, доктор філософії. Ніредьгазький університет, Інститут мовознавства та літературознавства, старший викладач. anita.kiss@nye.hu, ORCID: 0000-0002-5087-3294.

Pallay Katalin, доктор філософії. Закарпатський угорський університет імені Ференца Ракоці II, кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти, доцент. Науково-дослідний центр імені Тіводора Легоцькі, керівниця. pallay.katalin@kmf.org.ua, ORCID: 0000-0003-3833-8368.

У статті проаналізовано національну, мовну та релігійну ідентичність здобувачів вищої освіти Ніредьгазького університету та Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II. Розглянуто групи населення, представники яких географічно мешкають близько один до одного, але в різних країнах та відмінному суспільному середовищі. Онлайн-анкети містили запитання про ставлення респондентів до батьківщини, їхнє мововживання та віросповідання. Мета розвідки – виявити вплив мовних, соціальних і культурних чинників на формування ідентичності молодих угорських студентів в Угорщині та за її межами. Під час планування дослідження висунуто гіпотези: на відміну від респондентів в Угорщині, закарпатські угорськомовні студенти позитивно оцінюють діалектне мовлення; обидві групи по-різному визначають національну ідентичність; релігія відіграє важливішу роль в ідентичності закарпатських угорськомовних студентів. Результати дослідження показали, що гіпотези підтвердилися. Виявлено, що в ідентичності угорських студентів виразно наявний

підхід, пов'язаний із громадянством та місцем народження, тоді як закарпатські студенти наголошують на культурній і регіональній належності, надаючи перевагу релігійним і мовним чинникам. Аналіз мовної аттитюди респондентів засвідчив, що закарпатські студенти відкриті до діалектів і перемикання кодів у ситуації білінгвізму, тоді як серед угорських студентів сильніше відчутний престиж угорської літературної мови. Виявлено, що для представників угорської національної меншини релігія та релігійна практика виступають потужним чинником формування ідентичності. Результати дослідження сприяють глибшому розумінню питання ідентичності студентів та свідчать про те, що мовна поведінка, культурна належність і національна самоідентифікація в умовах належності до національної більшості та нацменшини мають чималі відмінності, однак тісно переплетені між собою.

Ключові слова: ідентичність, мововживання, здобувачі закладу вищої освіти, національна більшість, національна меншина, Угорщина, Закарпаття.

Identity and language use across the border

A comparative analysis of students from Transcarpathia and Hungary

Anita Kiss, PhD. University of Nyíregyháza, Institute of Languages and Literature, senior lecturer. anita.kiss@nye.hu, ORCID: 0000-0002-5087-3294.

Katalin Pallay, PhD. Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian University, Department of Pedagogy, Psychology, Primary and Preschool Education and Management of Educational Institutions, associate professor. Tivadar Lehoczky Social Sciences Research Centre, head of the research centre. pallay.katalin@kmf.org.ua, ORCID: 0000-0003-3833-8368.

This study compares the national, linguistic, and religious identity of students at the University of Nyíregyháza and the Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education. The research is relevant because it examines groups whose members live close to each other geographically but in different countries and different social contexts. Data were collected through an online questionnaire exploring students' sense of homeland, language use and religiosity. The research aimed to examine how the identity of higher education students is formed in majority and minority contexts and how it is influenced by linguistic, social and cultural factors. When planning the research, we assumed that Hungarian respondents from Transcarpathia would have a more positive view of dialectal speech than those from Hungary. Furthermore, we assumed that the respondents in the two groups would define their national identity differently and would have various opinions on what constitutes Hungarian identity. Finally, we assumed that religion would play a more important role in the identity of Hungarian students in Transcarpathia than in Hungary. The hypotheses were confirmed during the research. The findings show that students in Hungary tend to define identity in terms of citizenship and birthplace, while Transcarpathian students emphasise cultural and regional belonging, as well as linguistic and religious factors. The analysis of language attitudes revealed that Transcarpathian students are more open to dialect use and

linguistic diversity, whereas Hungarian students place a higher prestige value on standard language. The study of religiosity indicates that in minority settings, religion and religious practice serve as stronger factors in shaping identity. The research deepens the understanding of identity among Hungarian students, showing how language use, cultural ties, and national self-definition are interconnected but weighted differently in majority and minority environments.

Keywords: *identity, language use, university students, majority–minority context, Hungary, Transcarpathia.*